

DEL DINOU AL VINT-I-U / ENTELÈQUIES DEFLACIONÀRIES

JOAN BARNADAS (joan.barnadas@gmail.com)

Entendre l'economia (o els economistes, que no sé si és ben bé el mateix) és ben complicat. Fins ara, ens deien que la inflació era dolenta per al bon funcionament del sistema econòmic. Però, des que no en tenim, ens volen convèncer que la deflació podria ser un mal encara pitjor. No hi ha qui s'aclareixi. Ara bé, em temo que canviar aquest paradigma, que fins ara consideràvem universal, costarà molt. Tots sabem massa bé quant costa fer créixer els salaris i les pensions al mateix ritme que puguen els preus.

En apropar-me a les reivindicacions obreres del segle XIX em va sorprendre que els treballadors no demanessin mai un augment de sou. Primer exigien que es definissin les mides de les peces a teixir, que s'establís el preu de fer cada peça en consonància amb la dificultat d'elaborar-la, que es limités el temps d'aprenentatge i el nombre d'aprenents, que es prohibís treballar als infants, que el pagament dels salaris no es fes en espècies, que totes les empreses fessin el mateix horari i que l'acomiadament fos per causes objectives. Més endavant varen demanar cobrar millor les hores treballades de nit o en festius, remunerar el temps dedicat a netejar la màquina, unificar els salaris a totes les fàbriques, treballar en ambients salubres, limitar la jornada laboral i disposar d'una comissió mixta per resoldre conflictes. Però peticions estrictes d'augments salarials n'he trobades molt poques, per no dir cap. Per això, vaig deduir que no hi deuria haver inflació.

Aprofitant, doncs, que buidava la premsa local vaig començar a recollir els preus dels aliments al mercat d'Olot. I vaig proposar al meu fill, que aleshores havia de fer el treball de recerca de batxillerat, que, amb l'assessorament dels seus professors, estudiés l'evolució del nivell de vida dels

olotins del segle anterior. I, efectivament, es va poder comprovar que, fins a la Gran Guerra, els preus dels aliments oscil·laven en funció de l'estació de l'any i la climatologia, o d'esdeveniments extraordinaris, però al llarg dels temps es mantenien estables. No hi havia inflació. O, per ser més exacte, les curtes inflacions es compensaven amb curtes deflacions. També es varen estudiar els salaris dels treballadors públics (mestres, secretaris, agutzils, serenos...) i es va verificar que no s'incrementaven anualment, com es fa ara. Eren sous fixos al llarg del temps.

Tot va canviar amb la Primera Guerra Mundial. Per això, justament aquest estiu farà cent anys que els obrers olotins varen veure el seu sou incrementat, per primera vegada, de manera significativa. Tot va començar de manera accidental el 2 de juliol de 1915, quan els treballadors de can Sacrest associats a la Federació Obrera varen exigir que els seus encarregats s'afiliessin al sindicat, com tenien obligació de fer la resta d'obriers. S'hi varen negar i 142 obrers es varen declarar en vaga. La patronal va respondre tancant totes les fàbriques d'aquest ram i varen deixar sense feina 765 treballadors, la majoria dones. Després de tres setmanes de lluita, i gràcies a la intermediació de l'alcalde, es va arribar a un acord sobre l'afiliació dels encarregats, però aleshores l'assemblea d'obriers acomiadats va decidir incloure una nova condició: augmentar un 35% el seu sou, per compensar el gran increment de preu que havien experimentat els aliments des de l'inici de la guerra. El 9 de setembre la patronal va acceptar aquest espectacular increment salarial. Immediatament, les altres societats de treballadors (serrallers, fusters, paletes i imatgeria decorativa) varen fer la mateixa petició, que també va ser atesa.

HISTÒRIES / QUAN LES CAMPANES CALLEN, SONEN LES TENEBRES

Dins el paisatge sonor de la Setmana Santa hi ha una tradició que s'ha perdut gairebé arreu de Catalunya. A partir del Glòria de Dijous Sant es deixaven de tocar les campanes fins al Glòria de la Vetlla de Pasqua. Durant aquest breu període de temps, la convocatòria dels fidels es feia a través de les matraques, popularment conegudes com a "tenebres".

Les matraques són instruments musicals de la família dels idiòfons que trobem als campanars d'algunes esglésies. La seva morfologia és molt diversa segons la procedència geogràfica. La forma més generalitzada a Catalunya consisteix en l'articulació d'uns martells que colpegen unes aspes de fusta tancades per una estructura circular que fa la funció de caixa de ressonància. Una corda lligada a una maneta en forma de cigonyal permet la rotació de tot el sistema. El martelleig rítmic contra la fusta produeix un so sord i estremidor. Trobem una de les representacions més antigues de l'instrument a l'àlbum de l'arquitecte Villard de Honneourt datat al segle XIII. Als Països Catalans en tenim la primera notícia el 1330 quan s'encarrega la construcció d'un nou *torn de maçoles* per a la Seu de Mallorca.

El seu ús durant la litúrgia de la Setmana Santa pot tenir origen en la festa jueva del Purim. En el moment de llegir el nom d'Haman en el llibre d'Esther, es feien sonar unes matraques amb l'objectiu d'esborrar la memòria d'aquest enemic del poble jueu. El cristianisme es va fer seu aquest poder exorcista de l'instrument per tal d'esborrar el nom de Judes, l'apòstol que traïx Jesús. A la Garrotxa i altres indrets, aquesta tradició va derivar en l'anomenat "matar

jueus". El so de les matraques anava acompanyat per un gran terrabastall produït amb carraus, maces i bastons que la gent colpejava contra el terra. L'escenificació sonora dels dies de Setmana Santa estava carregada de simbologia. En primer lloc, el silenci oficialitzat representat per l'absència del so de les campanes en senyal de dol per la passió i mort de Jesús. En segon lloc, el trencament sobtat del silenci amb el so eixordador de les tenebres, simbolitzant el terratrèmol que segueix la mort de Crist. Finalment, el contrast intencionat produït pel repicament general de les campanes en el moment de la resurrecció.

Tot i que a la Garrotxa aquesta tradició ha quedat en desús, encara es conserven dues matraques. La primera es troba a Sant Esteve d'Olot. És un instrument de 154 cm de diàmetre i 38 d'amplada compost per 12 martells. Aquests s'agrupen de tres en tres a cadascun dels quatre compartiments que conformen els taulons de l'aspa. El segon és a Santa Maria de Santa Pau i té dimensions més reduïdes, 118 de diàmetre i 25 d'amplada. Originàriament, comptava amb 8 martells agrupats per parelles, però actualment dos es troben desapareguts. Totes dues matraques es troben en un estat de conservació molt precari. Els corcs (i en el cas de Santa Pau també els nius de coloms) n'estan deteriorant greument l'estructura i afectant la seva sonoritat. La fragilitat de la fusta n'exigeix una restauració urgent si volem conservar aquests elements del patrimoni etnològic i musical de la nostra comarca.

XAVIER PALLÀS I MARIANI